

Nowe technologie – nowe praktyki? Artywistyczne działania na rzecz zmiany społecznej w Dolinie Krzemowej

Artykuł recenzowany / Peer-reviewed article
<http://doi.org/10.61269/BYFY2122>

Na wstępie chcemy powtórzyć za Jakiem Rancièrem, że oscylowanie między sztuką (*art*) a aktywizmem (*activism*) stanowi powracający od lat szczególnie obszar „konsternacji” (154) badaczy i badaczek, artystów i artystek oraz działaczy i działaczek. Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad wokół pojęcia artywizmu kumuluje się szereg estetyczno-politycznych dyskusji nad coraz częstszymi spotkaniami *art* i *activism*, w tym towarzyszących im zagadnień zmiany społecznej, efektywności, krytyki artystycznej, form estetycznych, politycznej treści. Mówimy o pojęciu, które w szybkim tempie zaczęło zasilać terminologię filozofii politycznej, historii sztuki, krytyki artystycznej, socjologii, pedagogiki, a także język kuratorów, artystów i działaczy społecznych. Chela Sandoval i Guisela Latorre wskazują nawet na sytuację, w której artywizm przybrał formę „hybrydowego neologizmu” (82), lawirując między praktykami z zakresu sztuki politycznej, zaangażowanej społecznie, a aktywizmem społecznym, politycznym, kreatywnym.

Mając świadomość niejednoznaczności i „niezdyscyplinowania” artywizmu, zwracamy się w kierunku rozpatrywania go przede wszystkim ze względu na jego polityczny charakter oraz twórczy potencjał krytyczno-antycypacyjny. Przyjmujemy w tym miejscu za Johnem Jordanem, że w artywizmie nie chodzi o „prezentowanie nowego postrzegania świata, ale o jego zmianę” (1). Chodzi tu przede wszystkim o praktykę, której nie sposób ujmować już jedynie jako formę walki symbolicznej, lecz jako próbę oddziaływania na realną politykę, to jest wytwarzanie rzeczywistych efektów politycznych. W ten sposób, posiłkując się rozważaniami Aldo Milhonica, odróżniamy artywizm od sztuki aktywistycznej, krytycznej czy politycznej, a więc praktyk pochodzących z pola sztuki (będących częścią relacji produkcyjnych w świecie sztuki), które mają tendencje do rozmywania się w aktywizmie społecznym (1, 11). Artywizm jest w tej optyce bliższy „dziedzinie aktywizmu społeczno-politycznego” (20), odznaczając się silniejszą koncentracją na wypracowywaniu nowych form kooperacji, sposobów mobilizacji strategii oraz narzędzi artystycznych jako środka politycznej walki.

Kluczową dla proponowanego w niniejszym artykule namysłu nad artywizmem jest w końcu zaproponowana przez Marka Rectanusa kategoria „transaktywizmu”, która akcentuje zarówno topograficzną, jak i strukturalną złożoność współczesnych praktyk artywistycznych – koncentrujących działania z pogranicza sztuki, aktywizmu, architektury czy edukacji (123). Artywizm opiera się w tym rozumieniu na „renegocjacji granic” między praktykami artystycznymi, aktywistycznymi, a także instytucjonalnymi (123) w celu opracowania alternatywnych modeli (współ)pracy, tworzenia nowych konstelacji organizacyjnych czy konstruowania nowych modalności działania antykryzysowego.

Na potrzeby niniejszego artykułu proponujemy rozumienie artywizmu jako praktyki antykryzysowej, która działa w dwóch wymiarach: krytycznym oraz praktycznym. Pierwszy z nich odnosi się do idei, postulatów, formułowanych celów. Drugi dotyczy poszukiwania konkretnych rozwiązań wobec nawarstwiających się kryzysów. To podejście, które wprost odnosi się do wywiezionej z marksizmu dialektycznej relacji między świadomością a praktyką społeczną uwydatniającą związek działań społecznych z normami, wartościami czy instytucjami. Istotne pozostaje przy tym ukierunkowanie samej praktyki społecznej – łączącej aspekty materialne, symboliczne, kulturowe i polityczne – na kształtowanie i transformację struktur społeczeństwa.

Wiązanie w niniejszym artykule artywizmu z praktyką antykryzysową jest odpowiedzią na dostrzegalną dziś, rosnącą liczbę artystyczno-aktywistycznych kolektywów, które ogniskują swoje działania wokół poszukiwania konkretnych, zlokalizowanych, naprawczych rozwiązań względem coraz bardziej złożonych i wielowymiarowych kryzysów: reprezentacji politycznej, kryzysu migracyjnego, klimatycznego czy mieszkaniowego. Również analizowane przez nas antykryzysowe praktyki artywistyczne kolektywu The Anti-Eviction Mapping Project (AEMP) zwracają się w kierunku usytuowanej „polityczności konkretności”, która jest bliska lokalności – doświadczeniom zróżnicowanych podmiotów miejskich, wytwarzanej (zlokalizowanej) wiedzy – w odkrywaniu konkretnych mechanizmów politycznych. AEMP to ponadto interesujący przykład kolektywu wykorzystującego technologiczne narzędzia do układania antykryzysowych praktyk, które pozostają rozpostarte między wymogami dostosowywania się do neoliberalnej rzeczywistości a wykorzystywaniem rzeczowej adaptacji do gromadzenia nowych kompetencji i wiedzy w celu wypracowania krytycznych stanowisk i pozytywnego projektu zmiany.

Pole działania AEMP, czyli Zatoka San Francisco (Bay Area) i usytuowana w jej obszarze Dolina Krzemowa (DK), interesuje nas ze względu na technologiczne nasycenie tego społecznego ekosystemu (English-Lueck 9). Kolektyw występujący z pozycji zbiorowego oponenta neoliberalnej technosfery Doliny Krzemowej i podtrzymującej ją narracji finansowej bonanzy chętnie sięga po nowe technologie i zasila nimi swoje artywistyczne praktyki, wytwarzając na ich podstawie o nie szczególnie rodzaj antykryzysowej narracji. To właśnie ten rodzaj oporu wobec technosfery za pomocą produkowanych przez nią technonarzędzi chcemy w dalszych partiach tekstu zdekonstruować i poddać krytycznemu namysłowi.

The Anti-Eviction Mapping-Project

Najbardziej rozpoznawalne antykryzysowe przedsięwzięcia The Anti-Eviction Mapping Project mają charakter przeciwkartograficzny, to znaczy wskazujący na związki technik

wizualizacji przestrzeni (mapowania) z kategorią władzy i jej egzekwowania, a jednocześnie wykorzystujący te techniki do przedstawiania złożonych problemów konkretnych społeczności zajmujących dany obszar. Praktyki AEMP koncentrowane są w głównej mierze na pogłębiających się problemach nierówności społecznej oraz dynamicznie przeobrażającego się rynku nieruchomości na terenie Bay Area: gentryfikacji, eksmisjach, przesiedleniach ludności, technologiach nadzoru.

Jednym z nich jest projekt „Narratives of Displacement and Resistance”. Można go nazwać maptywistycznym, to znaczy wykorzystującym techniki kartograficzne do działania na rzecz zmiany społecznej. Członkowie AEMP stworzyli bowiem interaktywne mapy, na które nanieśli historie mówione przesiedlonych mieszkańców Bay Area. Projekt powiązany był także z dodatkowymi działaniami, między innymi ze stworzeniem muralu na jednej z ulic San Francisco (Mural in Clarion Alley) oraz z publikacją zina zawierającego poezję, rysunki, fotografie i transkrypcje historii osób eksmitowanych i przesiedlonych (McElroy 40). Kolejnym takim projektem AEMP było zaangażowane społecznie mapowanie pozwalające nakreślić związki pomiędzy krótkoterminowym wynajmem mieszkań za pomocą portalu Airbnb a wzrostem liczby eksmisji w Oakland i San Francisco (41).

AEMP działa często w porozumieniu z lokalnymi podmiotami, na przykład organizacjami pozarządowymi, instytucjami kultury czy stowarzyszeniami lokatorów. Owocem jednej z takich kooperacji była „Community Power Map”, crowdsourcingowa mapa stworzona wspólnie z galerią sztuki Betti Ono w Oakland. Rysunek umieszczony na ścianach galerii przedstawiał usytuowanie Oakland w regionie. Szkic ten posłużył za zaproszenie dla wszystkich odwiedzających instytucję do naniesienia (np. markerami) istotnych z ich punktu widzenia informacji dotyczących odwiedzanych miejsc, spotykanych ludzi i zwierząt, organizowanych przedsięwzięć et cetera. Produkt współpracy został następnie zdigitalizowany i otwarty na szeroką publiczność za pomocą strony internetowej (Oakland Community Power Map), dając wgląd użytkownikom mapy w oddolnie wytworzone, emocjonalne uniwersum przestrzeni miejskiej.

W 2021 roku AEMP opublikowało książkę podsumowującą zrealizowane projekty, wiążące cyfrową przeciwkartografię, poezję, rysunki, fotografie z metodami badań społecznych w walce o zmianę w gentryfikującym krajobrazie Zatoki San Francisco (*Counterpoints* 2021).

Spółeczny ekosystem Doliny Krzemowej

Jak wspominały powyżej, działalność AEMP ściśle powiązana jest z Doliną Krzemową. Ze względu na podejmowany przez nas temat możliwości zmiany społeczno-politycznej poprzez artystyczny aktywizm skupiamy się jednak nie tyle na geograficznym, ile społecznym rozumieniu Doliny Krzemowej. Definiujemy ją jako unikatowy ekosystem (Sasnal 56), w którym istotną rolę odgrywają mniejsze (start-upy) i większe (korporacje) firmy technologiczne oraz same technologie, prawo (lokalne, stanowe i federalne), działające w jego obrębie instytucje, uniwersytety, kapitał (zwłaszcza ten prywatny w postaci tzw. funduszy podwyższonego ryzyka, *venture capital*), organizacje pozarządowe, instytucje społeczno-kulturalne oraz rzecz jasna tworzący je i współdziałający z nimi ludzie (jako aktywne podmioty, ale też w wymiarze ponadjednostkowym, jako np. różnego

rodzaju mniejszości czy kolektywy artystyczno-aktywistyczne). Według przyjętej definicji AEMP jest aktywnym agentem na rzecz zmiany, działającym wewnątrz zarysowanego powyżej ekosystemu.

Na uwagę zasługuje wspomniana wyjątkowość i niepowtarzalność Doliny Krzemowej, która wbrew temu, co napisałyśmy, w mediach nierzadko funkcjonuje jako społeczno-ekonomiczny model dający się replikować w innych częściach świata. Jak zauważa jednak Dariusz Jemielniak, „[l]iczne publikacje dowodzą, że rejon ten jest niepowtarzalnym fenomenem społecznym” (10), który odznacza się wyjątkową kulturą pracy, a także o „niespotykanym nigdzie indziej habitacie, sprzyjającym rozwojowi przedsiębiorstw z branży IT” (10).

Technologiczne nasycenie społecznego ekosystemu Doliny Krzemowej skutkuje szeregiem wyzwań o naturze społeczno-politycznej w regionie. Rozrastająca się branża wysokich technologii, którą tworzą korporacje i mniejsze firmy podejmujące ukierunkowane na zysk działania na arenie międzynarodowej, jest fizycznie zlokalizowana w miastach Doliny Krzemowej, co silnie oddziałuje na życie jej mieszkańców, zarówno pracowników sektora high-tech, jak i tych, którzy są z nim związani pośrednio (np. zatrudnieni w sektorze jako osoby niezwiązane z technologiami – pracownicy administracyjni, ochroniarze czy osoby sprzątające), a także tych, którzy nie mają z nim nic wspólnego.

Na wspomniane wyzwania odpowiadać muszą nie tylko przedstawiciele władzy, ale także mieszkańcy miast DK. Perspektywę tych ostatnich, oddolną, w refleksji i praktyce mierzenia się ze skomplikowaną rzeczywistością przyjmuje The Anti-Eviction Mapping Project. Czyni to, prezentując pęknięcie we wspomnianym ekosystemie na dwa odrębne, wrogie sobie światy: beneficjentów technokapitalizmu i tych, którzy nimi nie są, lecz ich życie jest przez technosferę modyfikowane.

Jak pisze Jan English-Lueck, dla obszaru, o którym piszemy, ostatnie dwie dekady były czasem gwałtownego przyspieszenia procesu polaryzacji społecznej. Wzrost dysproporcji ekonomicznej pomiędzy bogatymi a biednymi powiększył się, stając się jednocześnie jednym z najbardziej palących problemów politycznych (English-Lueck 32). Dodatkowo na rynku nieruchomości DK obłożenie najmu jest najwyższe w Stanach Zjednoczonych i wynosi 95%, co stanowi przyczynę niebotycznie wysokich opłat dla najemców (33). W roku 2021 mediana ceny sprzedaży domu w Dolinie Krzemowej osiągnęła rekordową kwotę 1,3 miliona dolarów, a 69% sprzedanych domów miało wartość powyżej 1 miliona (Joint Venture Silicon Valley 9). Jedną z przyczyn trudnej sytuacji na rynku nieruchomości jest fakt, że technologiczne nasycenie przestrzeni DK nieustannie wywołuje potrzebę szukania wysoko wykwalifikowanych pracowników nie tylko poza granicami opisywanego tu ekosystemu w innych stanach, ale także w innych państwach. Oznacza to regularny napływ ludności w poszukiwaniu dobrze płatnych prac w sektorze high-tech. Dolina Krzemowa stanowi atrakcyjne miejsce do osiedlenia dla wysoko wykwalifikowanych specjalistów wygrywających w międzynarodowym wyścigu talentów, co staje się jedną z przyczyn gentryfikującego się krajobrazu regionu.

Warto odnotować, że blisko 40% nieco ponad trzymilionowej populacji DK to osoby urodzone poza Stanami Zjednoczonymi (Joint Venture Silicon Valley 6, 20). W samym sektorze wysokich technologii w roku 2019 osoby urodzone poza USA

stanowiły 64%, a w wypadku kobiet jeszcze więcej, bo 70% (20). Pracownicy lukratywnej branży high-tech to wielokulturowa i wieloetniczna społeczność. Prace na obrzeżach sektora technologicznego, to znaczy w jego ramach, ale bez bezpośredniego związku z samymi technologiami, pozostają również domeną przedstawicieli mniejszości etnicznych (English-Lueck 30). W wypadku dozorców, osób zajmujących się utrzymaniem terenu czy ochroną budynków to blisko trzy czwarte wszystkich pracowników stanowiących tak zwaną niewidzialną siłę roboczą – będących na kontrakcie i nieujmowanych w oficjalnych zestawieniach pracowników firm technologicznych (*Tech's Diversity Problem 2, 3*). Wszystkie te osoby (bez wyszczególniania mniejszości etnicznych) stanowią grupę, bez której funkcjonowanie sektora technologicznego byłoby niezwykle trudne, a nawet niemożliwe. Jednocześnie wspomniani pracownicy są też tymi, których miesięczne zarobki (często razem z nadgodzinami) wystarczają zaledwie na pokrycie czynszu za mieszkanie w jednym z hrabstw DK (3).

Członkowie AEMP zwracają uwagę, że w obecnej sytuacji na rynku mieszkaniowym DK można dostrzec konsekwencje kalifornijskiego Tech Boomu 2.0 sprzed nieco ponad dekady oraz globalnego kryzysu ekonomicznego w roku 2008, który sprawił, że wielu Amerykanów straciło swoje domy w wyniku niemożności spłacenia kredytów zaciągniętych pod zastaw nieruchomości. Podjęte przez kolektyw działania zmierzają do społecznego rozpoznania problemów związanych z codziennym życiem mieszkańców i zainicjowania radykalnej zmiany na poziomie tak społecznym (świadomości), jak i politycznym (aktywności). Oznacza to wytwarzanie antykryzysowej i „antyrzemowej” narracji, podejmowanie współpracy z lokalnymi instytucjami oraz samymi mieszkańcami Bay Area, angażowanie ich do udziału w projektach, pozyskiwania danych dotyczących aktualnej sytuacji w regionie, ale także podejmowanie akcji bezpośredniej, jak na przykład organizacja/uczestnictwo w protestach czy pomoc na gruncie podejmowania działań prawnych na rzecz poprawy sytuacji osób zagrożonych eksmisją.

Artywistyczna metodologia oporu

Podług narracji przyjętej i sukcesywnie podtrzymywanej przez członkinie i członków AEMP, technologiczne boomy ostatnich kilkudziesięciu lat (a w szczególności wspomniany Tech Boom 2.0 sprzed dekady), przyczyniające się do znakomitej koniunktury regionu prezentowanej między innymi w mediach i wytwarzającej swego rodzaju mit dostatniego życia w Dolinie Krzemowej, mają swoją ciemną stronę. Jej przejawami są technokapitalistyczny wyzysk (*techsplotation*) ludzi (np. wspomnianych powyżej mniejszości etnicznych, klas czy grup zarobkowych) i zajmowanych przez nich terenów, wytworzenie „opresyjnej technosfery” (Carlsson xxii) skutkującej eksmisjami, przesiedleniami ludności i powiązanymi z migracjami procesami gentryfikacji.

Zachodzić miałyby w wypadku Doliny Krzemowej szczególnego rodzaju sprzężenie zwrotne. Upraszczając, można je przedstawić następująco: im silniejszy i bogatszy staje się sektor high-tech (zwiększa się jego widoczność w miastach poprzez rozrastające się parki technologiczne zajmujące coraz więcej kilometrów kwadratowych, powstawanie nowych firm, napływ migrantów z kraju i z zagranicy, większe przepływy kapitału prywatnego i publicznego), tym trudniejsze staje się codzienne życie osób z nim niezwiązanych lub związanych pośrednio (innymi słowy, niebędących jego bezpośrednimi

beneficjentami). Jak pisze Chris Carlsson związany z AEMP wykładowca w California Institute of Integral Studies: „zwyciężająca narracja o boomie technologicznym i gospodarczym dobrobycie obszaru Zatoki San Francisco pomija skrajne ubóstwo i poważne trudności, z jakimi borykają się miliony mieszkańców tego obszaru” (xxii).

The Anti-Eviction Mapping Project stawia sobie za cel radykalny sprzeciw wobec takiego stanu rzeczy i rzucenie światła na wspomnianą ciemną stronę narracji o godnej pozazdrosczenia koniunkturze DK. Czyni to poprzez wykorzystanie technologicznie zasilanych metod krytycznej kartografii. Mamy na myśli między innymi techniki kontrmapowania, czyli uwidocznienie powiązań władzy i kapitału z miejscem za pomocą map oraz przedstawienie złożonych problemów wspólnot społecznych danego obszaru, które umykają reprezentacjom tradycyjnej kartografii. Techniki te służą wizualizacji danych ilościowych zaczerpniętych ze źródeł zastanych lub zdobytych za pomocą własnego wysiłku, a także jakościowych (jak np. wywiady czy historie mówione) zebranych wśród mieszkańców regionu. Dodatkowo AEMP wykorzystuje techniki web designu, analiz algorytmicznych, crowdsourcingowego pozyskiwania danych.

Działania AEMP, jak sami piszą jego przedstawiciele, skierowane są:

przeciwko neoliberalnemu zawłaszczaniu ziemi i geografiom nieruchomości, często określanym terminem „gentryfikacja”. Czyniąc to, zdajemy sobie sprawę, że „gentryfikacja” jako termin w jego spopularyzowanym użyciu często upraszcza złożone historie, pomijając takie procesy jak kolonializm osadników, środowiskowy rasizm, więziennie-przemysłowy kompleks (*prison-industrial complex*, PIC) i inne (McElroy et al. xxiv).

Te oddolne, zaangażowane, łączące badania naukowe, sztukę i aktywizm techniki określane są przez AEMP mianem metodologii oporu (Roy xx). Siłę napędową czerpią z postkolonialnego odczytania rzeczywistości i przekonania o konieczności solidarnego zaangażowania się w proces jej przemiany na rzecz sprawiedliwości społecznej. Wspólnotowe wytwarzanie wiedzy, najczęściej wizualizowanej w postaci cyfrowych i nierzadko interaktywnych map, pozostaje w samym centrum praktyk AEMP podejmowanych w przestrzeni Bay Area.

Dla nas szczególnie interesujący jest udział nowych technologii w opisywanych tu artystycznych działaniach kolektywu. Umożliwiają one tworzenie platform internetowych, cyfrowych map łączonych z archiwami *oral histories*, analiz algorytmicznych, robienie ankiet internetowych (*data crowdsourcing*) i wiele innych.

Granice oporu

Można powiedzieć o swoistym paradoksie sytuacji, w której eksperymenty wykorzystujące i przekształcające technologiczne narzędzia w poszukiwaniu alternatywnych wyobrażeń oraz praktyk oporu stanowią jednocześnie wsparcie technokapitalistycznej racjonalności. W wypadku kolektywu AEMP, tak silnie łączącego narrację antygentryfikacyjną z narracją „antykrzemową”, korzystanie z „narzędzi wroga” rodzi pytania o krytyczno-oporowy wymiar podejmowanych praktyk. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę rozwijający się od lat 90. XX wieku dyskurs nowomaterialistycznych agend

sprawstwa i „technopolityki” (w tym demokratyzacji technologicznej), samo wykorzystanie technologicznych narzędzi staje się wręcz nieodzownym elementem wejścia w grę z systemem, to jest skutecznego i strategicznego wykorzystywania trybów reprezentacji dla ponownego „zawłaszczenia terytoriów politycznych, społecznych, kulturalnych lub fizycznych” (Krupar 7).

W naszym przekonaniu nietrafiona zdaje się w przypadku AEMP sama narracja oporu, która zamiast wskazywać potencjał przechwyconych technonarzędzi, pomija rolę technologii jako wręcz naturalnego sojusznika dla kształtowanej przez kolektyw metodologii oporu. Proponowana przez AEMP narracja na jednym biegunie sytuuje radykalną walkę marginalizowanych mieszkańców (w tym środowisk artystycznych), na drugim uprzywilejowanych pracowników high-tech jako agentów gentryfikacji. Warto wspomnieć, że od lat 90. podobnie zwykło się myśleć o artystach, wskazując na ich rolę w procesie estetycznej standaryzacji i kształtowania miejskiej marki. Mamy na myśli dobrze rozpoznaną sytuację, w której instrumentalizowanie artystycznego sposobu produkcji w ramach neoliberalnej fazy rozwoju miast – promowania idei miasta kreatywnego – niejako „wymusiło” na krytycznych środowiskach twórczych poszukiwanie nowych sojuszy oraz samosytuowanie się w pozycji świadomych miejskich podmiotów politycznych. To zresztą pozostaje doskonale widoczne w ramach działalności AEMP koncentrującej głosy pracowników instytucji kultury czy też reprezentantów klasy kreatywnej (Florida 35).

Leslie Dreyer, osoba działająca artystycznie, związana z Bay Area i pracująca na rzecz ruchu Gentrification & Eviction Technology OUT w porozumieniu z AEMP, stwierdziła: „w 2013 roku wiele osób z mojego najbliższego otoczenia zostało zmuszonych do opuszczenia swoich domów, a my łądujemy w dzielnicach, w których możemy wysiedlać ludzi z jeszcze mniejszymi zasobami” („G.E.T. OUT”). AEMP w ramach Narratives of Displacement and Resistance gromadzi podobne głosy – artystów, aktywistów, mieszkańców – oferując im narzędzia i przestrzeń do debaty nad wewnątrzklasowym zróżnicowaniem środowisk twórczych, a także nad problemami i interesami, które dzielą z innymi mieszkańcami. Jednocześnie zróżnicowany ekosystem Doliny Krzemowej pozostaje w ramach prowadzonej przez AEMP narracji oporu całkowicie homogenizowany – składający się z wyselekcjonowanych sylwetek najbardziej wpływowych pracowników high-tech. AEMP zdaje się tym samym niejako zaprzeczać własnym założeniom o artykułowaniu różnic i wielogłosowości mieszkańców, których nie sposób sprowadzić do „milczących kropek” na mapie.

Pomimo postulowanej otwartości platform AEMP, podkreślanej przez członków konieczności poszukiwania partnerów w ramach międzysektorowej i interdyscyplinarnej współpracy (wymiany narzędzi, doświadczeń, praktyk), wyłączają oni ze swojego obszaru działania czy nawet obrazu miejskiej wspólnotowości samych pracowników technologicznych, uznając ich po prostu za nowych, ulepszonych agentów gentryfikacji. Tymczasem nierzadko osoby bezpośrednio związane z produkcją, obsługą i projektowaniem technologii, zajmujące odpowiedzialne stanowiska, migranci, ale i rodzimi mieszkańcy Bay Area, także ponoszą opisywane w niniejszym tekście koszty funkcjonowania w obecnym ekosystemie DK. Jako tacy mogliby stać się naturalnymi rzecznikami czy mediatorami w działaniach podejmowanych przez AEMP.

Podsumowanie

Na koniec pragniemy poczynić kilka uwag, odnosząc się do działań AEMP w kategoriach artywizmu ujmowanego na dwóch poziomach, krytycznym oraz praktycznym. Jednym z podstawowych celów kolektywu jest wsparcie procesu (samo)sytuowania się mieszkańców w roli sprawczych podmiotów politycznych. Łączenie działań artystycznych z aktywizmem odpowiada na konieczność z jednej strony rozszerzania wiedzy o genetyfikującym krajobrazie DK i złożoności kryzysu na rynku nieruchomości, z drugiej – uzyskania pogłębionego wglądu w miejską codzienność nacechowaną nierównościami społecznymi. AEMP zdaje tym samym sprawę z konieczności „uwrażliwienia” ruchu antygenetyfikacyjnego na zasady interdyscyplinarności – wymianę wiedzy, kompetencji, doświadczeń – a także międzysektorowości – współpracy z instytucjami, jednostkami badawczymi, stowarzyszeniami.

Narracja radykalnego oporu wydaje się tu pozostawać jedynie sentymentalnym powrotem do starych hasel rewolucyjnego przewrotu i postulatów systemowego odrzucenia. Tymczasem, jak zauważamy powyżej, AEMP jest składową owego systemu, agentem aktywnie działającym na rzecz zmiany poprzez subwersywne wykorzystanie narzędzi produkowanych przez swojego „adwersarza”, czyli branżę high-tech. Ta refleksja nad własnym usytuowaniem i podwójną rolą technonarzędzi nie towarzyszy jednak podejmowanym przez kolektyw działaniom, a tym samym w naszym przekonaniu staje się przeszkodą w wytwarzaniu postulowanej solidarności i wspólnotowości miejskiej.

Doświadczenia wcześniejszych pokoleń artystów i aktywistów pokazały już, po pierwsze, że antysystemowość zawiodła jako możliwy do urzeczywistnienia społeczno-polityczny postulat. Po drugie, „antykryzysowa” narracja AEMP wydaje się niewspółmierna z proponowanymi przez kolektyw metodami organizacji społecznej. Od strony praktycznej AEMP koncentruje się raczej na próbach wypracowania reformatorskich rozwiązań – ustawowego zwiększenia praw lokatorów oraz prawnego ograniczenia spekulacji na rynku nieruchomości (*The Landlord Tech Watch*).

W początkowej fazie kształtowania ruchu być może była to narracja potrzebna, ułatwiająca społeczną mobilizację wobec dość wyraźnie zmaterializowanego „wroga” w postaci sektora high-tech. Warto zadać pytanie, czy w perspektywie długofalowej metodologia oporu okaże się społecznie i politycznie skuteczna. Przez lata działalności AEMP wydaje się raczej zdawać sprawę z szeregu ograniczeń w tworzeniu społecznie sprawiedliwego miasta, aniżeli stanowić przyczynek do wypracowania pozytywnego projektu społeczno-politycznej zmiany. Skoro AEMP opiera swoją praktykę na eksperymentowaniu z technologicznymi narzędziami, może nadszedł czas na uelastyczenie narracji, poddanie refleksji sztywnej opozycji „my kontra oni” w celu poszukiwania nowych, a jednocześnie wciąż krytycznych platform komunikacji zdolnych wesprzeć, rozpoczętą już przez AEMP, pracę nad wytwarzaniem i podtrzymywaniem silnych i politycznie sprawczych wspólnot miejskich.

Lista prac cytowanych

- Carlsson, Chris. "Overcoming Imposed Amnesia". *Counterpoints. A San Francisco Bay Area Atlas of Displacement & Resistance*, edited by The Anti-Eviction Mapping Project, PM Press, 2021, p. xxii.
- Carlsson, Chris. "Overcoming Imposed Amnesia". *Counterpoints. A San Francisco Bay Area Atlas of Displacement & Resistance*, edited by The Anti-Eviction Mapping Project, PM Press, 2021.
- English-Lueck, Jan. *Cultures@SiliconValley*. Stanford University Press, 2017, <https://doi.org/10.1515/9781503602991>.
- Florida, Richard. *Cities and the Creative Class*. Routledge, 2005.
- "G.E.T. OUT: Faux Tech Contingent Brings the Gentrification of SF OUT of the Closet at PRIDE". *Heart of the City*, 30 Jun. 2013, <https://www.heart-of-the-city.org/get-out--sf-pride.html>.
- Jemielniak, Dariusz. *Praca oparta na wiedzy. Praca w przedsiębiorstwach wiedzy na przykładzie organizacji high-tech*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.
- Joint Venture Silicon Valley. *Silicon Valley Index 2022*. Institute for Regional Studies, 2021.
- Jordan, John. "Artivism, Injecting Imagination into Degrowth". *Degrowth*, 5 Jan. 2016, pp. 1–9, <https://www.degrowth.info/en/dim/degrowth-in-movements/artivism/>.
- Krupar, Shiloh. "Map Power and Map Methodologies for Social Justice". *Georgetown Journal of International Affairs*, vol. 16, no. 2, 2015, pp. 91–101.
- McElroy, Erin. "Mapping the Anti-Eviction Struggle in the San Francisco Bay Area". *This is Not An Atlas. A Global Collection of Counter-Cartographies*, edited by Kolektiv Oran-gotango+, Transcript, 2018, pp. 38–45, <https://doi.org/10.1515/9783839445198-003>.
- McElroy, Erin, et al. "Counterpoints. An Introduction". *Counterpoints*, pp. xxiii–xxvi.
- Milhonic, Aldo. "Artivism". *Transform*, no. 3, 2005, pp. 1–22, <https://transform.eipecp.net/transversal/1203/milhonic/en/print.html>.
- Rancière, Jacques. *Estetyka jako polityka*. Translated by Julian Kutyla, Paweł Mościcki, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2007.
- Rectanus, Mark W. "Transactivism, the Translocal, Art and Performance". *Performance Research. A Journal of the Performing Arts*, vol. 2, no. 5, 2015, pp. 123–126, <https://doi.org/10.1080/13528165.2016.1224343>.
- Roy, Ananya. "An Atlas of an Difficult World". *Counterpoints. A San Francisco Bay Area Atlas of Displacement & Resistance*, edited by The Anti-Eviction Mapping Project, PM Press, 2021, pp. xx–xxi.
- Sandoval, Chela, and Guisela Latorre. "Chicana/o Artivism: Judy Baca's Digital Work with Youth of Color". *Learnin Race and Ethnicity: Youth and Digital Media*, edited by Anna Everett, et al., The MIT Press, 2008, pp. 81–108, <https://doi.org/10.1162/dmal.9780262550673.081>.
- Sasnal, Marzena. *Polscy ekspaci w Dolinie Krzemowej. Badania wśród specjalistów wysokich technologii*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2021, <https://doi.org/10.7366/9788366849013>.
- . *Tech's Diversity Problem: More Than Meets the Eye*. Working Partnership USA, 2014, <https://wpusa.org/wp-content/uploads/2023/06/TechsDiversityProblem.pdf>.
- The Anti-Eviction Mapping Project. *Oakland Community Power Map*, Arcg.is/2bC5fY.
- . *Narratives of Displacement and Resistance*. <https://antievictionmappingproject.net/narratives.html>.
- . *Mural in Clarion Alley – Narratives of Displacement and Resistance*. <https://antievictionmap.com/mural-in-clarion-alley-narratives>.
- . *The Landlord Tech Watch*. <https://antievictionmappingproject.github.io/landlordtech/>.

Abstrakt / Abstract

Aleksandra, Biniewicz, Joanna Pankau

Nowe technologie – nowe praktyki? Artywistyczne działania na rzecz zmiany społecznej w Dolinie Krzemowej

W artykule poddajemy refleksji artystyczne działania antykryzysowe kolektywu The Anti-Eviction Mapping Project (AEMP) działającego w Zatoce San Francisco. Ich aktywność rozpostarta jest pomiędzy wymogami dostosowywania się do neoliberalnej rzeczywistości technosfery (Doliny Krzemowej) a wykorzystywaniem adaptacji do gromadzenia nowych kompetencji i wiedzy w celu wypracowania krytycznych stanowisk.

Przyglądanie się przestrzeniom technologicznie nasyconym, tzw. miejscom krzemowym, przez pryzmat działań artystycznych AEMP pozwala nam zwrócić uwagę na zmiany współczesnego zaangażowania artystów pod wpływem pojawiania się nowych narzędzi technologicznych. To one bowiem odgrywają kluczową rolę w rozpoznaniu przez nas granic wytwarzanej przez kolektyw metodologii oporu. Analiza praktyk AEMP umożliwia nam również wgląd w trudności wychodzenia działaczy z antysystemowej narracji, która nie tylko jest niewspółmierna z proponowanymi przez nich interdyscyplinarnymi metodami, praktykami, systemami organizacji społecznej, ale zdaje się również stanowić przeszkodę dla możliwości wypracowania pozytywnego projektu społeczno-politycznej zmiany.

słowa kluczowe: artywizm, nowe technologie, opór, technosfera, Dolina Krzemowa, antysystemowość

New Technologies – New Practices? Artivistic Efforts for Social Change in Silicon Valley

The authors reflect on the artivistic practices of The Anti-Eviction Mapping Project (AEMP) collective operating in the San Francisco Bay Area. Their activity is stretched between the demands of adapting to the neoliberal reality of the technosphere (Silicon Valley) and using adaptation to accumulate new competencies and knowledge to develop critical positions.

Looking at technologically saturated spaces, the so-called silicon cities, through the prism of AEMP's artivism allows us to stay attuned to the changes in contemporary artivistic engagement occurring due to the emergence of new technological tools. These play a key role in the authors' findings regarding the limits of the methodology of resistance produced by the collective. The analysis of AEMP's practices also provides insight into the difficulties of activists' rejection of an anti-systemic narrative that is not only incompatible with the interdisciplinary methods, practices, and systems of social organization they propose, but also seems to hinder the possibility of developing a positive project of socio-political change.

keywords: artivism, new technologies, resistance, technosphere, Silicon Valley, anti-systemism